GuyAI
מבית GOOL בגרויות

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף תשפ"ד, 2024
מספר השאלון: 22262
קובץ: תשובות סופיות

היסטוריה

שאלון 22262 (אקסטרניים, בית שני)

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעה וארבעים וחמש דקות.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה פרק אחד ובו ארבע שאלות.
יש לענות על שתי שאלות.
מן השאלות שתבחרו לענות עליהן, חובה לבחור לפחות שאלה אחת שיש בה מקור.
(2×50) – סך הכול – 100 נקודות.
שימו לב: תלמידים שאושר להם מבחן מותאם אינם חייבים לבחור בשאלה שיש בה מקור.
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. המלצה לחלוקת זמן: כ־40 דקות לכל שאלה.
יש לכתוב במחברת הבחינה בלבד. יש לרשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.
השאלות בשאלון זה מנוסחות בלשון רבים, אף על פי כן על כל תלמידה וכל תלמיד להשיב עליהן באופן אישי.

בהצלחה!

תשובות סופיות

בית שני – מעם מקדש לעם הספר

שאלה 1

א. ההבדל: שמעון גירש את כל האוכלוסייה הנוכרית מגזר ("ויגרש אותם מן העיר"), טיהר את העיר מעבודת אלילים ויישב בה יהודים שומרי תורה; הורקנוס לא גירש את האדומים אלא הרשה להם להישאר בארצם בתנאי שיימולו ויקבלו את חוקי היהודים, כלומר יתגיירו ("והרשה להם להישאר בארץ אם יימולו..."), ומאז הם נחשבו ליהודים. המטרה המשותפת: לשמור על רוב יהודי ועל צביון יהודי (ללא עבודת אלילים) בשטחים שנכבשו ובממלכה שהתרחבה, ובכך לחזק את הממלכה החשמונאית ולבסס את השליטה בה באמצעות הגדלת מספר תושביה היהודים.

ב. מעמד המנהיג וסמכויותיו – דוגמאות: יונתן מונה לכהן גדול (152 לפנה"ס) ושמעון מונה באספת העם (140 לפנה"ס) לכהן גדול, למפקד הצבא ולנשיא העם; יהודה אריסטובולוס הכריז על עצמו מלך, ואלכסנדר ינאי מלך וכיהן ככהן גדול, ריכז בידיו גם חקיקה ושיפוט; שלומציון – אישה שליטה, שהעבירה את הכהונה הגדולה לבנה הבכור (הורקנוס השני) ואת הפיקוד על הצבא לבנה השני (אריסטובולוס השני). התנגדות: לפי המסורת היהודית רק מבית דוד יכול לקום מלך; התנגדות לריכוז המלוכה והכהונה בידי אדם אחד; הרחבת סמכויות השליט פגעה בסמכויות הסנהדרין; איש מלחמות שופך דמים אינו ראוי לשרת בקודש ככהן גדול. היחס להלניזם – דוגמאות: אימוץ שמות יווניים (הורקנוס, אריסטובולוס, אלכסנדר); אימוץ דרכי שלטון הלניסטיות (מלוכה, חצר מלוכה, שילוב מלוכה וכהונה); החזקת צבא שכירים נוכרי; שימוש ביוונית (מטבעות דו־לשוניים של ינאי); קביעת ימי חג לזכר ניצחונות (יום ניקנור, יום כיבוש החקרא). התנגדות: חשש משינוי צביונה היהודי של הארץ ומחיקוי אורח החיים ההלניסטי שהחשמונאים עצמם נאבקו בו; חשש מצבא שכירים נוכרי; חצר המלוכה דמתה לחצר הלניסטית ולא לחצר של מלך יהודי.

שאלה 2

א. הסבר: הורדוס היה מלך עריץ שפעל במתכונת השליטים ההלניסטיים בתקופתו והנהיג ביהודה שלטון אבסולוטי ורודני; פעולותיו נבעו בראש וראשונה מן השאיפה לבסס ולחזק את שלטון היחיד שלו ולהאדיר את שמו, ולא מרצון להיטיב עם נתיניו היהודים או הנוכרים. עובדות מבססות: משטר עריצות וטרור – איסור כינוסים, רשת מרגלים, כליאה והוצאה להורג של חשודים במרד; ריכוז כל הסמכויות בידיו – מינה ופיטר כוהנים גדולים, ומוסדות המשפט פעלו תחת סמכותו; רדיפת בית חשמונאי ותומכיו, כולל רצח אשתו מרים, בניה, אחיה אריסטובולוס השלישי והורקנוס השני, ופגיעה בסנהדרין; מפעלי בנייה לחיזוק שלטונו ולהאדרת שמו (מבצרים – מצדה, הורדיון; ערים הלניסטיות – קיסריה, סבסטיה – להוכחת נאמנותו לרומא). עובדה סותרת: פעל לרווחת היהודים – שיפץ והרחיב את בית המקדש ואת הר הבית; ייבא תבואה ממצרים בשנות הבצורת והרעב; הפחית מסים; הגן על זכויות יהודי התפוצות; או פעל לרווחת הנוכרים – הקים ערים ומבנים הלניסטיים וטיפח את התרבות ההלניסטית.

ב. המדיניות הכללית: חלוקת השטחים שבשליטת רומא לפרובינקיות – יחידות שלטוניות הכפופות לשלטון המרכזי ברומא; בראש כל פרובינקיה נציב רומאי שמינה הקיסר (או הסנאט); לנציב סמכויות שיפוט, כולל דיני נפשות, והוא אחראי לשמירת הסדר בעזרת חיל עזר; הנציב עורך מפקד אוכלוסין וגובה מסים בעבור רומא; תושבי הפרובינקיה יכולים להגיש תלונה נגד הנציב לקיסר. המאפיינים ביהודה (מ־6 לספירה): יהודה הפכה לפרובינקיה רומית – יודיאה; בראשה נציב רומאי שמינה הקיסר, שישב בקיסריה; מפקד אוכלוסין לצורכי מסים; הנציב פיקח על חיי הדת – מינה והדיח כוהנים גדולים (והחזיק בבגדי הכהן הגדול); בתחום הדת הפנימי נשמרה אוטונומיה מסוימת; גיליי מתח ועוינות רבים בין היהודים לנוכרים ובין היהודים לנציבים; עול כלכלי כבד, עושק ושחיתות של נציבים, ופעולות דיכוי נגד תנועות משיחיות ומורדים.

שאלה 3

א. טיעוני המתנגדים: אין סיכוי לנצח את האימפריה הרומית החזקה בכוחות הדלים של המורדים; מחיר הכישלון גבוה מדי – הרומאים מדכאים מרידות בהרס ובחורבן, ועדיף להשיג הקלות בהסכמים; עוצמתה והצלחתה של רומא מעידות שהמצב הקיים הוא רצון האל; לא נכון למרוד בקיסר בגלל כעס על נציב אחד. טיעוני התומכים: אין להשלים עם שלטון זר בארץ־ישראל – יש לשאוף לחירות מדינית (אין לקבל שום אדון מלבד האל); השלטון הרומאי עריץ ורשע – שחיתות הנציבים, נטל המסים, העושק והנישול; הנציבים פוגעים בדת היהודית ומבזים אותה (שוד כספי המקדש, הצבת פסל זהב/סמלים במקדש, פגיעה במתפללים בפסח); הנציבים עוינים את היהודים ותומכים בנוכרים בעימותים; המאבק ברומא הוא חלק מתהליך הגאולה ויביא למהפכה חברתית; החולשה הזמנית של רומא יוצרת שעת כושר למרד.

ב. 1. משבר אמוני: התקוות המשיחיות שהגאולה קרובה והתקווה שהאל יציל את עמו התבדו – נשאלה השאלה אם האל נטש את עמו. 2. העם נשאר בלי מרכז רוחני־דתי ולאומי: המקדש היה מרכז העבודה הדתית והמקום שבו ישבו מוסדות ההנהגה (הכהונה, הסנהדרין). 3. החורבן פגע ביכולת לקיים חלק ניכר מן המצוות – הקרבת קורבנות (גם כפרה ביום הכיפורים), חגים, עלייה לרגל בשלוש הרגלים, הקהל וקריאת התורה במקדש. (מקובל גם: הסבל של האוכלוסייה והפגיעה בה בעקבות התוצאות הכלכליות והדמוגרפיות הקשות של החורבן – הרג, שבי, הרס והחרמת קרקעות.)

שאלה 4

א. מן הקטע: (1) גיבור בעל כוחות יוצאי דופן ואמיץ לב – תופס את אבני הקלע שירו עליו הרומאים בברכו ומטיל אותן חזרה והורג רבים בבת אחת ("היה מקבל אבני בלסטרא... וזורקן והורג בהן כמה נפשות"); (2) נתפס כמי שנבחר משמיים להושיע את ישראל ולהביא גאולה – רבי עקיבא דרש עליו את הפסוק "דָּרַךְ כוֹכב מיעקב" והכריז "זהו מלך המשיח"; (3) דמות שנויה במחלוקת – רבי יוחנן בן תורתא חלק על רבי עקיבא והסתייג ממשיחיותו ("יעלו עשבים בלחייך ועדיין בן דוד [המשיח] אינו בא"). מאפיין שאינו בקטע (אחד), למשל: מנהיג צבאי מוכשר ותקיף, שהשליט משמעת קפדנית בצבא המורדים ופקודותיו באיגרות קצרות ותכליתיות, כוללות אזהרות ואיומים למפרים; הקפיד על קיום אורח חיים יהודי (שבת, שמיטה, ארבעת המינים); אישיות כריזמטית שסחפה המונים; מהיר לכעוס.

ב. כלכלי: הרס יישובים רבים ביהודה; השלטון הרומי הפקיע קרקעות רבות; פגיעה בפרנסה של משפחות רבות בגלל האבדות בנפש והעבדות; הוטלו מסים כבדים. דמוגרפי: אבדות רבות בנפש; רבים מתושבי יהודה נמכרו לעבדות; יהודה התרוקנה כמעט מתושביה היהודים, ונוכרים התיישבו באזורים שהיו מיושבים בעבר ביהודים; חלק ניכר מן האוכלוסייה היהודית עבר לגליל. מדיני: ירושלים הפכה לעיר אלילית – איליה קפיטולינה – ועל היהודים נאסר להיכנס אליה; שם הפרובינקיה שונה מיהודה לסוריה־פלשתינה; היהודים השלימו עם החיים תחת שלטון זר. השפעה (שתיים): הידלדלות האוכלוסייה – העם היהודי נהיה מיעוט בארץ, מרכז היישוב עבר לגליל, ירדה המרכזיות של ארץ־ישראל ועלה כוחו של המרכז בבבל; בתחום המדיני – ירושלים היהודית נהרסה ועליה נבנתה עיר אלילית, ושינוי השם לסוריה־פלשתינה החליש את הזיקה ההיסטורית בין היהודים לארץ־ישראל; המשבר הכלכלי – ערעור הבסיס הכלכלי לקיום היהודי בארץ, ועזיבה של יהודים רבים לבבל ולחצי האי ערב.

כל הבגרויות בהיסטוריה עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/history